

Historia. I Spoleczeństwo. / Renata Antosik /. Podręcznik dla szkoły podstawowej. Operon 2012

[Rok dopuszczenia 2011. Numer dopuszczenia 317/I/2011, Etap edukacyjny: II Podręcznik dopuszczony do użytku przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania i wpisany do wykazu podręczników do kształcenia ogólnego do nauczania historii i społeczeństwa.]

Vadovėlis skirtas pagrindinių mokyklų ketvirtoms klasėms. Jame pristatoma, iš esmės, Europos istorijos, siejant su ją Lenkijos istorija, samprata. Aiškinimo išeities taškas – visuomenė, žmogus. Pirmajame skyriuje pristatoma istorijos ir istorijos mokslo, atminties kultūros samprata, aptariant pagrindinius jų sudedamuosius. Antrame – pagrindinis dėmesys skiriamas visuomenės sampratos išaiškinimui ir įtvirtinimui. Trečiajame – remiantis pirmųjų dviejų skyrių išdėstyta medžiaga, formuojamas Lenkijos kaip tėvynės suvokimas, atsiremiant į mažosios tėvynės sampratą. Ketvirtajame, pagrindiniame ir didžiausiam skyriuje, panaudojant „nešamasias“ temas – pirmųjų žmonių iššūčiai, pirmieji žemdirbiai, kaimas vakar ir šiandien, atradimai, viduramžių miestas, Jano Gutenbergo spaustuvė, bajorų ūkis, garo ir elektros amžius, mūsų pasaulis XXI amžiuje ir pan. – aiškinamas visuomenės raidos ypatumai su tikslu sukurti mūsų dienų sąsajas su praeitimi. Vadovėlis puikiai parengtas ir metodine, ir dalykine prasme. Aiškinimas vyksta ne tik su teksto pagalba, bet ir plačiai panaudojant iliustracijas, žemėlapius, schemas, lenteles, ikonografinę medžiagą, nevenigiant multiplikacinio piešinio. Geras teorinių ir praktinių-faktografinių dalykų santykis. Išaiškintos pagrindinės sąvokos, specialiose rubrikose išskirta įsiminimui reikalinga medžiaga, aiškiai, logiškai suformuluoti klausimai. Papildoma informacija pateikiama, siekiant dar labiau motyvuoti moksleivį savarankiškai domėtis tema. Naudojami šaltiniai išplečia teksto aiškinimą, jį pagilina.

Kokios galimybės koreguoti turinį, atsižvelgiant į Lenkijos ir Lietuvos ilgos kaimynystės ir bendravimo patirtis bei nūdienos „geros, europinės“ kaimynystės poreikius? Jos nėra labai plačios. Tačiau kai ką papildant, patikslinant galima padaryti.

Pirmiausia, galima pakoreguoti žemėlapi p.29 „*Mapa historyczna: wojna Rzeczypospolitej ze Szwecją w drugiej połowie XVII wieku*“. Paprasčiausiai, čia ir užrašais ir papildoma punktyrine linija pažymėti Lenkijos Karalystę ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystę kaip sudėtines bendros valstybės – Respublikos dalis. Tuomet rastūsi galimybė vėliau paaiškinti, iš kur kilo lenkų, lietuvių, baltarusių, ukrainiečių bendravimo sunkumai formuojantis modernioms valstybėms ir tautoms. Juolab, kad šitokį žinojimą įtvirtintų ir p.163, pateikiama informacija apie Jogailaičių dinastiją Abiejų Tautų Respublikoje.

Antra vertus, panaudojant rubriką „*Czy wiesz, że...*“ p.82 paaiškinti didžiojo lenkų poeto Adomo Mickevičiaus sąsajas su istorine Lietuva, nūdienos Lietuva ir Baltarusija. Kartu atsirastų galimybė paaiškinti iš kur randasi mūsų kraštų kultūrinio–mentalinio artimumo tradicija, kaip ji gali būti panaudojama mūsų dabarties visuomenių sugyvenimui organizuoti bei bendros europinės tapatybės formavimui.

Kita vertus, tuomet atsirastų nuoseklus aiškinimas iš kur lenkai radosi Lietuvoje, Baltarusijoje,... Dabar gi p. 86 įrašytas nuogas teiginys, iš kurio gali susidaryti įspūdis, kad tai nuo Lenkijos jėga atplėštos žemės ir neteisėtai atitekusios Lietuvai, Baltarusija, Ukrainai; „Osobną grupę naszych rodaków za granicą stanowią Polacy mieszkający w państwach powstałych w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego. Poza granicami Polski znaleźli się oni zagarnięcia przez Związek Radziecki w 1939 roku wschodniej części ziem polskich. Dziś są oni obywatelami między innymi Litwy, Rosji, Ukrainy czy Białorusi“ .!!!!

Gal tuomet, kitaip iškiltų poreikis aiškinti ir „Lenkų kortos“ įvedimą??? Dabar gi sakoma: „Właśnie z myślą o nich władze polskie ustanowiły w 2007 roku **Kartę Polaka**. Jest to dokument potwierdzający przynależność do narodu polskiego, który może być przynany osobie nieposiadającej obywatelstwa polskiego.“.... ? Drįstu pastebėti, kad tokia formuluotė slepia savyje tam tikrą revanšizmą–imperializmą, galimų teritorinių pretenzijų mentalinį užtaisą. Tai tikrai koreguotinas aiškinimas, nes jis suformuotas XIX amžiaus klasikinio nacionalizmo tradicija remiantis. Manau, kad įvedant istorinės mūsų bendrystės aiškinimo momentus, jis taptų „nuogu“ ir kažin ar autoriai apskritai apie tai užsimintu. Akivaizdu iš mūsų politinės kasdienybės, kad šis faktas neskatina mūsų šalių ir visuomenių nuoširdaus bendradarbiavimo. Tad gal geriau šiam momentui ji palikti politinėse parašėse...? Laukti, kol laikas išriš, turint galvoje, kokia paradoksali Lietuvos kaip Europos Sąjungos narės šalia Lenkijos padėtis, kai joje funkcionuoja minėtoji korta??? Vadovėlyje gi jis ne tik teigia, bet ir įtvirtina šios labai abejotinos nuostatos teisingumą. Tai formuoja mūsų jaunųjų kartų nesusikalbėjimą, nepasitikėjimą.

Vilnius, 2013 m. gegužės 10 d.

Dr. Rimantas Miknys